

gender roles of workers and clients. Therefore, currently there is not only tracking evolution and the dynamics of women's representation in the history of social work in Ukraine but also but also in clarification and analyzing experience of famous women, who have made a significant contribution in the area.

Exactly gender approach in process preparation of future social workers is a key precondition forming professional competence as the ability to solve problems on the basis of observance of the principles of gender equality. It is proved that involvement of students in gender research allows deepening scientific search, to introduce into the scientific discourse the contribution of women in the history of social work, compare with the male, study the process of their interrelation, trace the difficult way of establishing equal rights between men and women.

Key words: gender, history of social work, social worker, personality, student, educational process.

Стаття надійшла до редакції 12. 03. 2018

**А. Л. Черній
Г. П. Путовіт**

ІННОВАЦІЙНІ ЗМІНИ В СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ: РЕГІОНАЛЬНИЙ КОНТЕКСТ

Анотація. У статті коротко схарактеризовано важливі питання наукового обґрунтування, розроблення та експериментальної перевірки моделі підвищення фахового рівня готовності керівних, педагогічних і соціально-педагогічних кадрів до роботи за інноваційними освітніми технологіями в умовах реформування адміністративно-територіального устрою в системі післядипломної педагогічної освіти.

Ключові слова: інноваційні зміни, післядипломна педагогічна освіта, керівник, учитель, підвищення професійного рівня.

Постановка проблеми. Помітні суттєві зміни в системі національної освіти сьогодні відображають потреби суспільства в оновленні освітньо-виховного змісту на всіх рівнях його реалізації, що має створити ефективні умови підготовки особистості до життя в сучасному динамічному і змінному світі. Саме в такому контексті освітні інноваційні процеси, функціонування яких можливе лише за умови інноваційної діяльності як окремих педагогічних працівників чи освітніх закладів, так і в цілому сучасної освітньої системи держави є визначальними чинниками переходу до моделі інноваційного розвитку України. Тому сьогодні упровадження системи нових знань та інноваційних технологій в освітню діяльність детермінують необхідність посилення процесів підвищення

фахового рівня педагогічних працівників, і насамперед створення умов для набуття ними відповідних знань про інноваційні процеси в освіті та відповідних умінь і практичних навичок їх практичного застосування.

Мета статті – наукове обґрунтування, розроблення та експериментальна перевірка моделі підвищення фахового рівня готовності керівних, педагогічних і соціально-педагогічних кадрів до роботи за інноваційними освітніми технологіями в умовах реформування адміністративно-територіального устрою в системі післядипломної педагогічної освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Децентралізація влади в Україні в умовах зміни адміністративно-територіального устрою передбачає передачу частини повноважень і ресурсів у галузі освіти на рівень створених територіальних громад і має визначальний вплив на політичну, адміністративну, фінансову та інші сфери суспільного життя. Тому сьогодні ця проблема визначається однією з провідних в освіті людини XXI століття і має розглядатись у площині, де інтелектуально-творчий розвиток особистості здійснюється не стільки в суто освітньому контексті, а більше у психолого-педагогічному, з урахуванням сучасних цілей освіти й зростаючих соціальних викликів і загроз. У цьому контексті В. Кремень та В. Ільїн актуалізують увагу на завдання формування нової освітньої парадигми, яка ґрунтується на цілісному і, в той же час, інноваційному сприйнятті процесів, що відбуваються. Завдання нової парадигми, на їхню думку, полягає в тому, щоб задіяти не тільки можливості раціональної сфери особистості, а й таких не менш важливих складових «Я», як почуття, віра, духовність та патріотизм. «Якщо освітня система хоче брати участь у створенні цілісної креативної особистості, а саме такі особистості потрібні «суспільству знань», то вона повинна більшою мірою враховувати досягнення сучасних концепцій про самоорганізацію...» [1, с. 11].

Саме процеси самоорганізації освітніх систем, й особливо на регіональному рівні, відзначаються наявністю низки не лише соціальних, але й специфічних для освітнього процесу чинників, що мають суттєвий вплив на інноваційні процеси в освіті в цілому, й у післядипломній педагогічній освіті зокрема. Саме виявлення і класифікація цих чинників, що мають безпосередній вплив на ефективність підвищення фахового рівня готовності керівних і педагогічних кадрів до роботи за інноваційними освітніми технологіями, дали змогу виокремити їх у дві основні групи:

- *суб'єктивні*, характерними серед яких є індивідуальні психофізіологічні особливості і якості керівника чи педагога, сформовані їхні духовні і моральні цінності, потреби і мотиви до самоосвіти і підвищення рівня самоорганізації у професійній діяльності, творчі здібності і загалом рівень фахової підготовки;

- *об'єктивні*, серед яких провідними є умови освітньо-виховного середовища закладу, рівень організації педагогічної діяльності та контроль (як індивідуальний, так і колективний чи адміністративний) за якістю такої діяльності, матеріально-технічний стан освітнього закладу. Визначені групи чинників можуть здійснювати як позитивний вплив на інноваційні процеси в освіті, активізувати їх перебіг та результативність, так і навпаки – гальмувати його.

Однак, враховуючи сучасні трансформації суспільних відносин та їх вплив на процеси засвоєння молодим поколінням нагромадженого соціального досвіду, рівень і динамічність розвитку особистості, є підстави для висновку, що протиріччями процесу освіти і виховання сьогодні є протиріччя між динамічними потребами суспільства та темпами, якістю і спрямованістю засвоєння підростаючим поколінням соціального досвіду, а отже і рівнем їхньої готовності до «...виконання відповідних соціальних ролей у майбутньому дорослому житті» [2].

Водночас, врахування цих протиріч у процесах реформування сучасної освіти, й особливо на регіональному рівні, передбачає упровадження ефективних підходів до самоорганізації освітніх систем різних рівнів як цілісного філософсько-культурологічного, психолого-педагогічного, соціально-адаптаційного й управлінського конструктів. Тоді в системі післядипломної педагогічної освіти підвищення фахового рівня педагогічних працівників має обов'язково вибудовуватися на розумінні ними провідних підходів організації інноваційного освітньо-виховного процесу у закладах освіти, серед яких:

- *особистісно орієнтованого*, сутність якого полягає у створенні ефективних організаційно-педагогічних і психолого-педагогічних умов для побудови дитиною самостійно, за допомогою вчителя чи вчителя і батьків індивідуально-особистісної технології життєтворчості, що є результатом створення в освітньо-виховному процесі різноманітних і різновекторних «ситуацій успіху дитини», враховуючи розмаїття її інтересів, психологічних станів, індивідуальних можливостей, нахилів та освітніх потреб. Застосування цього підходу забезпечує ефективну підготовку учня до успішної життєдіяльності в сучасному змінному суспільстві та побудову ним власного життєвого проекту. Отже, ми можемо констатувати, що особистісно орієнтований підхід в освітньо-виховному середовищі закладу вибудований на особистісних замовленнях дітей і їхніх батьків, які постійно розвиваються і варіюються, є ефективним за умови «...проектування таких педагогічних методик та технологій, які могли б якнайповніше допомогти дітям зорієнтуватись і самореалізуватись у складній і багатогранній соціокультурній ситуації» [3].

У цьому контексті з позицій особистісно орієнтованого підходу як основи формування компетентності дитини в освітньо-виховному середовищі нами підкреслюється значущість розв'язання вчителем проблеми особистісного розвитку, саморозвитку і становлення індивіда в

соціокультурному середовищі. Зокрема, особлива увага, на думку І. Беха, має надаватися обґрунтуванню інноваційних напрямів ефективного формування соціально позитивного вчинку й діяльності, творчого розвитку особистісного потенціалу дитини різного віку, закономірностей та чинників становлення її морально-духовної самосвідомості й системи особистісних цінностей [2];

- *ціннісно-мотиваційного*, застосування якого в освітньо-виховному середовищі забезпечує формування у зростаючої особистості системи загальнолюдських й індивідуально вивірених часом і життям суспільства морально-духовних цінностей і важливих позитивних мотивацій досягнення вибудованої самою ж особистістю мети життєдіяльності у всій її багатомірності й соціальній значущості. Тобто важливим у цих процесах має стати усвідомлення вчителями психологічної закономірності, відповідно до якої психічні внутрішні процеси (пошук інформації і набуття нових знань, їх усвідомлення, сприймання, запам'ятовування) мають завжди цілеспрямоване продовження у зовнішніх проявах, тобто у певних вчинках, поведінці чи видах діяльності. І чим вищий рівень внутрішніх процесів, їх логічна єдність та взаємозв'язок, тим вищий рівень й ефективність практичної (творчої) діяльності особистості в оточуючому середовищі.

У цьому контексті В. Сухомлинський зазначав, що «...пізнаючи навколишній світ, дитина має пізнати сама себе, пройнятися почуттям глибокої поваги до себе. Самоповага – це мати самовиховання. У почутті власної гідності – одне з найсильніших джерел людської честі, доброго імені, здорового самолюбства» [4, с. 286].

Саме таким чином побудована життєдіяльність зростаючої особистості, на думку В. Кременя, детермінує процеси трансформації авторитарної педагогіки у педагогіку толерантності, де б шанувалась особистість кожного учня, а навчання і виховання відбувалися відповідно до природних здібностей і психологічних особливостей кожної дитини. Це потрібно суспільству, бо без такої особистості ми не матимемо ані стабільної демократичної ситуації в країні, ані ефективною ринковою економіки, яка потребує активної, дієвої, відповідальної людини [5, с. 6].

Враховуючи зазначене вище, можемо зробити висновок, що формування компетентності учнів має спиратись не лише на засвоєння ними сукупності систематизованих наукових знань, вироблення творчих умінь та навичок, а більше на процеси їх практичного, а головне творчого, застосування. Підтвердженням нашої думки є позиція А. Асмолова щодо різних напрямів пізнання, й на його основі побудови власного світу людиною залежно від різних за своїм змістом цінностей або ж системи цінностей, уже вибудованих на цьому етапі її розвитку, конкретних цілей, інтересів, установок, потреб та емоцій, загалом набутого життєвого досвіду, які в сукупності визначаються вибірковістю і відповідно сформованою свідомістю, що в результаті має суттєвий вплив на спрямованість вчинків,

поведінки та творчої діяльності особистості [6, с. 112];

- *особистісно діяльнісного*, застосування якого має на меті створення комфортних умов для практичної як індивідуальної, так і соціально значущої діяльності особистості, що є основою її творчого і духовного зростання як активного члена суспільства. У межах цього підходу практичним навичкам з вивчення соціокультурного і соціоприродного середовища, тобто навичкам прийняття доцільних рішень щодо власних вчинків, поведінки і діяльності у найближчому для дитини соціумі, ми відводимо одне з центральних місць у змісті освіти і виховання й розглядаємо їх як кінцевий етап в інтелектуальному й духовному збагаченні та фізичному розвитку особистості. Однак не менш актуальним в реалізації сформованих умінь і практичних навичок учнів у межах цього підходу є формування комунікативних умінь, тобто умінь працювати в колективі, що особливо важливо в наші дні, «коли люди повинні об'єднуватися для досягнення суспільно значущих цілей у поступальному розвитку суспільства» [5];

- *соціально адаптаційного*, застосування якого вчителем створює у межах освітньо-виховного середовища найбільш ефективні умови для соціальної адаптації дитини різного віку до викликів та загроз сучасного суспільства, вироблення системних соціально орієнтованих знань, умінь і практичних навичок самоосвіти, самовизначення, самоорганізації у процесах реалізації індивідуальних здібностей та творчого потенціалу. Окреме місце у цьому напрямі посідає формування «...поведінково-комунікативних умінь і навичок, що забезпечують ефективне включення дитини в різні соціально-психологічні групи та ситуації спілкування і взаємодії» [7, с. 421].

У межах цього підходу важливим є усвідомлення педагогом необхідності формування у дітей і учнівської молоді насамперед: *соціальних знань*, що визначають рівень орієнтування дитини у навколишньому світі, її адаптації до суспільних викликів і загроз, а відтак сприяють побудові власної відповідної діяльності у певний період її онтогенезу; *вербальних знань*, сформованість яких визначається індивідуальними вербальними здібностями й можливостями особистості щодо усвідомлення й засвоєння системних знань про довкілля; *інтерактивних знань*, які у поєднанні з певними уміннями і практичними навичками дають змогу самостійно організувати плідну взаємодію з однокласниками, молодшими і старшими учнями, вчителями, батьками та іншим дорослими. Такі сформовані знання дають змогу зростаючій особистості сформулювати самооцінні судження щодо власних вчинків, поведінки і діяльності у найближчому оточенні та оцінки інших, забезпечують умови визначення й усвідомлення своїх людських сутнісних якостей та характеристик, тобто свого власного «Я» у світі. Акцентуємо увагу на тому, що саме такі знання, уміння і практичні навички дають змогу зростаючій особистості, особливо у старшому шкільному віці, виокремити й схарактеризувати для себе власне місце у світі, що її оточує та значущість власної життєдіяльності як для себе, так і суспільства в цілому [8, с. 21-22].

Однак розв'язання цих важливих завдань в умовах реформування освіти на тлі неоднозначних за своєю сутністю і спрямованістю процесів децентралізації детермінує розроблення нової моделі післядипломної педагогічної освіти, основою якої є застосування перманентного і систематичного пошуку інноваційних технологій підвищення фахового рівня педагогічних працівників і керівників освіти різних рівнів, упровадження кращих педагогічних практик щодо апробації, адаптації та впровадження таких інноваційних технологій, методик та моделей навчання впродовж життя саме на регіональному рівні. А відтак сприятиме створенню необхідних організаційно-педагогічних умов підготовки керівних, педагогічних та науково-педагогічних кадрів до роботи за інноваційними освітніми технологіями, їх професійної та психологічної готовності до нових потреб ринку праці, нестандартного творчого мислення, самовдосконалення, ефективного спілкування та інноваційної діяльності. Розроблення такої моделі створює нові можливості для більш оперативного та ефективного процесу навчання впродовж життя, постійної взаємодії учасників освітнього процесу між собою, створення нових і необхідних освітніх проектів та інноваційних технологій навчання відповідно до сучасних запитів.

Наступним важливим кроком на шляху удосконалення системи підвищення фахового рівня в умовах децентралізації є необхідність розроблення змісту освітніх і професійних педагогічних стандартів за умови застосування компетентнісного підходу. Однак їх упровадження у практику буде ефективним за умови підвищення навчально-інформаційної самостійності та практично-професійної діяльності в системі післядипломної педагогічної освіти.

Не менш важливим є врахування вимог нового Закону України «Про освіту», Концепції нової української школи, тих суттєвих змін, що відбуваються на регіональному рівні у зв'язку з процесами децентралізації у розробленні інтегративних навчальних програм та їх науково-методичного забезпечення, метою яких є підвищення професійного рівня педагогічних кадрів у закладах післядипломної педагогічної освіти.

З актуалізованими нами вище положеннями щодо удосконалення системи підвищення фахового рівня педагогічних працівників та керівних кадрів у системі післядипломної педагогічної освіти на регіональному рівні необхідним є створення електронного порталу нормативно-правових, науково-методичних, інформаційно-довідкових документів і матеріалів з розвитку педагогічної освіти, підвищення професійної майстерності педагогічних працівників, який має забезпечити вільний і якісний доступ до вітчизняних і зарубіжних освітньо-виховних технологій, створення умов для ефективного навчання за дистанційними курсами підвищення фахового рівня педагогічних працівників.

Наступним питанням, що вимагає термінового вирішення, є створення в системі післядипломної освіти якісного психологічного

супроводу і допомоги всім учасникам освітнього процесу, від налагодження ефективної суб'єкт-суб'єктної взаємодії на рівні: діти – вчителі – батьки – громада до створення комфортного середовища, учасниками якого є: батьки – вчителі – керівництво освітнім закладом – громада. Тобто йдеться про створення такого суспільства, де його учасники вміють разом жити, працювати і вчитися, вирішувати місцеві соціальні, економічні чи екологічні проблеми. Відтак взаємодія школи з місцевою громадою передбачає відкритість як самої школи, так і громади, де батьки мають відчувати себе партнерами школи.

Однак до сьогодні залишається актуальним питання про розроблення й упровадження на регіональному рівні типового Положення «Про конкурс на посаду керівника державного, комунального закладу загальної середньої освіти». Основною особливістю такого типового положення має стати можливість для засновника вносити відповідні зміни й уточнення щодо складу конкурсних комісій, зокрема в частині представництва з боку громадських об'єднань, керівників закладів середньої освіти відповідної адміністративно-територіальної одиниці.

Висновки і перспективи подальших наукових розвідок. Зрозуміло, що у цій статті ми зупинилися лише на деяких аспектах регіонального виміру у розвитку післядипломної педагогічної освіти. У подальшому вирішення вимагають питання удосконалення процесу підвищення фахового рівня педагогічних працівників на основі застосування інформаційно-комунікаційних технологій, керівників освітніх закладів чи керівників освітою територіальних громад, а також підвищення фахового рівня викладацького складу інституту післядипломної педагогічної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кремень В. Г., Ільїн В. В. Синергетика в освіті: контекст людиноцентризму : монографія / В. Г. Кремень, В. В. Ільїн [Національна академія педагогічних наук України]. К.: Педагогічна думка, 2012. – 368 с.
2. Бех І. Д. Виховання особистості : у 2 кн. : Особистісно орієнтований підхід : Теоретико-технологічні засади : навч.-метод. видання / Іван Дмитрович Бех. – Кн. 1. – К. : Либідь, 2003. – 280 с.
3. Бех І. Д. Виховання особистості : підручник для вищих навчальних закладів / І. Д. Бех. – К. : Либідь, 2008. – 840 с.
4. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : в 5-ти т. / Василь Олександрович Сухомлинський. – Т. 5 : Статті. – К. : Рад. Шк., 1977. – 639 с.
5. Кремень В. Г. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти : Стратегія. Реалізація. Результати / Василь Григорович Кремень. – К. : Грамота, 2005. – 447 с.

6. Асмолов А. Г. Психология личности: Принципы общепсихологического анализа / А. Г. Асмолов. М.: Смысл, 2001. – 416 с.
7. Кремень В. Г. Філософія людиноцентризму в стратегіях освітнього простору / В.Г. Кремень. – К.: Педагогічна думка. – 2009. – 520 с.
8. Пустовіт Г. П. Теоретико-прикладні складові інноваційного розвитку системи позашкільної освіти і виховання // Інноватика у вихованні : зб. наук. пр. Вип. 1 / упорядник О.Б. Петренко; ред. кол. : О. Б. Петренко, Н. М. Гринькова, Т. С. Ціпан та ін. – Рівне : РДГУ, 2015 – С. 14 – 24.

REFERENCES TRANSLATED AND TRANSLITERATED:

1. Kremen V.H., Ilin V.V. Synerhetyka v osviti: kontekst liudyno tsentryzmu : monohrafiia [Synergetics in Education: the Context of Human-centrism: monograph] / V.H. Kremen, V.V. Ilin [Natsionalna akademiia pedahohichnykh nauk Ukrainy]. K.: Pedahohichna dumka, 2012. – 368 s. (in Ukrainian)
2. Bekh I.D. Vykhovannia osobystosti : u 2 kn. : Osobystisno oriientovanyi pidkhid : Teoretyko-tekhnologichni zasady : navch.-metod. vydannia [Education of the Person: in 2 books. : Personally Oriented Approach: Theoretical and Technological Principles: teaching method. edition] / Ivan Dmytrovych Bekh. – Kn. 1. – K. : Lybid, 2003. – 280 s. (in Ukrainian)
3. Bekh I.D. Vykhovannia osobystosti : pidruchnyk dlia vyshchyykh navchalnykh zakladiv [Education of the Person : textbook for higher educational institutions] /I.D. Bekh. – K. : Lybid, 2008. – 840 s. (in Ukrainian)
4. Sukhomlynskyi V. O. Vybrani tvory : v 5-ty t. [Selected Works: in 5 volumes] / Vasyl Oleksandrovykh Sukhomlynskyi. – T. 5 : Statti. – K. : Rad. Shk., 1977. – 639 s. (in Ukrainian)
5. Kremen V.H. Osvita i nauka v Ukraini – innovatsiini aspekty : Stratehiia. Realizatsiia. Rezultaty [Education and Science in Ukraine - Innovative Aspects: Strategy. Realization. Results] / Vasyl Hryhorovych Kremen. – K. : Hramota, 2005. – 447 s. (in Ukrainian)
6. Asmolov A. H. Psikhologija lichnosti: Princypy obshchepsikhologicheskogo analiza [Psychology of Personality: Principles of General Psychological Analysis] / A. H. Asmolov. M.: Smysl, 2001. – 416 s. (in Russian)
7. Kremen V.H. Filosofiia liudynotsentryzmu v stratehiiaakh osvitnoho prostoru [Philosophy of Human-centrism in the Strategies of Educational Space] /V.H. Kremen. – K.: Pedahohichna dumka. – 2009. – 520 s. (in Ukrainian)
8. Pustovit H.P. Teoretyko-prykladni skladovi innovatsiinoho rozvytku systemy pozashkilnoi osvity i vykhovannia [Theoretical and Applied

Components of the Innovative Development of the System of Out-of-school Education and Upbringing] // *Innovatyka u vykhovanni* : zb. nauk. pr. Vyp. 1 / uporiadnyk O.B. Petrenko; red. kol. : O.B. Petrenko, N.M. Hrynko, T.S. Tsipan ta in. – Rivne : RDHU, 2015 – S. 14 – 24. (in Ukrainian)

Аннотация. В статье кратко охарактеризованы важные вопросы научного обоснования, разработки и экспериментальной проверки модели повышения профессионального уровня готовности руководящих, педагогических и социально-педагогических кадров к работе по инновационным образовательным технологиям в условиях реформирования административно-территориального устройства в системе последиplomного педагогического образования.

Ключевые слова: инновационные изменения, последиplomное педагогическое образование, руководитель, учитель, повышение профессионального уровня.

Abstract. The article deals with the briefly characteristics of the important issues of scientific substantiation, development and experimental verification of the model of raising the professional level of management, pedagogical and socio-pedagogical staff to work on innovative educational technologies in the context of reforming the administrative-territorial structure in the system of post-graduate pedagogical education. The factors that have a direct influence on the efficiency of raising the professional level of management and pedagogical personnel to work on innovative educational technologies have been analyzed.

The ways of improving the system of raising the professional level in the conditions of decentralization, which provide for the development of the content of educational and professional pedagogical standards are determined, the implementation of which in practice will be effective provided the increase of educational and informational autonomy and practical and professional activities in the system of postgraduate pedagogical education. It was established that at the regional level it is necessary to create an electronic portal of normative-legal, scientific-methodical, informational and reference documents and materials on the development of pedagogical education, and to increase the professional skills of educators, which should provide free and qualitative access to Ukrainian and foreign educational and educational institutions. technologies, creation of conditions for effective training in distance courses for improvement the professional level of educators.

Key words: innovative changes, postgraduate pedagogical education, manager, teacher, improvement of professional level.

Стаття надійшла до редакції 27. 02. 2018